

обучения иностранных языков в начальной школе, возрастным и индивидуальным особенностям младших школьников, их потребностям, ведущими среди которых есть потребность в игре, в движении, во внешних впечатлениях, познавательная необходимость. В формировании иноязычной компетенции младших школьников на ранних стадиях их учебной деятельности важна организация учебного процесса на принципах ассоциативной природы восприятия, а также понимание, запоминание и воссоздание учебной информации школьниками.

Ключевые слова: обучение иностранным языкам, младшие школьники, ассоциативное обучение иностранным языкам, образ, ассоциативное усвоение учебного материала.

Gusak Liudmyla. Associative Mastering of the Foreign Language Material by Younger Pupils. This article deals with the formation of images in foreign language teaching. A special attention has been devoted to the peculiarities of associative teaching and associative mastering of the foreign learning material. The technology of the associative teaching influences the effectiveness of foreign language learning, stimulates and improves primary school pupils' memory. Associative learning is generally oriented towards training that relates to modern innovative technology, with new objectives and tasks for the teaching of foreign languages, and is better able to meet individual and the age-specific needs in elementary schools, which particularly involve opportunities to play, to move around, and to absorb impressions from outdoor settings—something which is a cognitive essential. In the development of foreign language competence in primary school children at the early stages of their studies, it is important to set up a teaching process which is based on the associative nature of perception, memorization and reproduction of educational information by students.

Key words: foreign language teaching, primary school pupils, associative teaching of the foreign language, image, associative mastering of the learning material.

УДК81'373.612:811.11

Ростислав Дмитрасевич

ДО ПИТАННЯ ПРО КЛАСИФІКАЦІЮ АНГЛОМОВНИХ ТЕРМІНІВ ЮРИДИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Проаналізовано англomовну термінологію юридичної психології. Звернуто увагу на її становлення та розвиток. Актуальність досліджуваної тематики зумовлена застосуванням англomовної термінології юридичної психології у багатьох спеціальних сферах, зокрема в психології, юриспруденції, судовій експертизі, у сфері слідчих дій тощо. Важливою ознакою англomовної термінології юридичної психології є запозичення термінів із багатьох наук, деякі з них юридична психологія використовує як допоміжні, інші ж слугують базою для вирішення ключових проблем. Подано поділ англomовної термінології юридичної психології на групи за словотвірними принципами та лексико-семантичними ознаками. Представлено класифікацію вузькоспеціальних термінів юридичної психології. Встановлено семантичну модель юридичної психології, яка відображає лексико-семантичні категорії компонентів слова або словосполучення і тип семантичного зв'язку між ними. Визначено структуру термінів англomовної термінології юридичної психології, виокремлено їх складники.

Ключові слова: англomовна термінологія, юридична психологія, термін, словотвір, класифікація, структура, модель.

Постановка наукової проблеми та її значення. Питання термінології, термінологічної номінації набувають дедалі більшої актуальності. Різні лінгвістичні аспекти термінознавства висвітлені в публікаціях вітчизняних і зарубіжних дослідників, зокрема структура терміна [7; 17], класифікації термінів [4], утворення термінів у різних галузевих термінологічних системах: в юридичній [1], медичній [16], економічній [9] та ін.

Лінгвістичний аналіз сучасної термінології цікавий і важливий не лише теоретично, а й практично: тільки знання особливостей термінологічних систем, їхньої лінгвістичної природи, специфіки або подібності з лексичними мікросистемами загальнолітературної мови дає лінгвістам змогу бути корисними для спеціалістів різних галузей науки, культури тощо у вивченні та практичному впорядкуванні термінології [3, 49].

Аналіз досліджень цієї проблеми. Питання юридичної термінології як важливого складника англійської мови права перебувають у центрі уваги багатьох дослідників: І. І. Борисенко, В. І. Карабана, І. С. Квітко, Т. Р. Кияка, А. В. Крижанівської, Д. Крістала, Д. Мелінкоффа, П. М. Тірсьми, О. А. Шаблій та ін. Такий інтерес пояснюється тим, що власне юридичні терміни як інформативно і функціонально важливий компонент мови права вимагають найбільше уваги, адже саме словниковий склад мови реагує на зміни в суспільному житті, поповнюючись новими словами і виразами. Одна з функцій права – регулювання суспільних відносин, а мета правової комунікації полягає у впливі на волю та свідомість людей у такий спосіб, щоб створювати спонукальні мотиви поводити себе правомірно, відповідно до правових приписів.

Водночас дослідження психологічної термінології менш численні. Предметом цих досліджень у різний час були структура та походження української сучасної психологічної термінології [2]; шляхи формування та функціонування термінології інженерної психології в німецькій мові [8] та деякі інші.

Мета статті – визначити структуру англомовних термінів юридичної психології, виокремити їх складники.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Англомова термінологія юридичної психології – унікальний об'єкт термінознавства, оскільки, на відміну від інших терміносистем, застосовується в багатьох спеціальних сферах, зокрема в психології, юриспруденції, судовій експертизі, у сфері слідчих дій та ін. Важливою ознакою термінології юридичної психології є запозичення термінів із багатьох наук, деякі з них юридична психологія використовує як допоміжні, інші ж слугують базою для вирішення ключових проблем.

Кожна галузь знання оперує власними термінами, які й формують її термінологічну систему. **Термінологія** визначається як система термінів, які використовують для вираження понять, притаманних цій науці. Системність, тобто належність терміна до термінології або термінологічної системи, – одна з найважливіших властивостей терміна [6].

Про терміносистему йдеться лише тоді, коли якась галузь знань уже сформувалася, має свою теорію [11, 5–16]. Термінологія ж є стихійною сукупністю лексичних одиниць, для яких характерні семантична спільність і подібність формальної структури, які разом функціонують в одній із фахових мов і позначають спільні поняття відповідної сфери знань [10, 116].

Терміни юридичної психології – номінації спеціальних понять юридичної та психологічної галузей, і як елементи терміносистеми вони є об'єктом термінознавства. Сучасні дослідження термінів здебільшого спираються на здобутки вітчизняних та зарубіжних термінологів Г. О. Винокура, Б. Н. Головіна, Б. Ю. Городецького, С. В. Гриньова, В. І. Карабана, Т. Р. Кияка, В. М. Лейчика, Е. Ф. Скороходько, В. А. Татарінова, Дж. Сейнера, М. Т. Кабре, Дж. Райт, Г. Фелбера та ін. Цілком закономірно, що лінгвісти надають великого значення вивченню закономірностей утворення термінів, їх структури, семантики й аспектам упорядкування.

Термін можна розглядати з позицій форми, функції, значення та походження. Комплексний аналіз термінології будь-якої галузі вимагає також визначення структури терміна, виокремлення його складників.

Терміни можуть бути простими і складними. Прості терміни можуть бути похідними. І прості, і складні терміни можуть слугувати основою для творення нових термінологічних сполучень. Більшість дослідників погоджуються, що базова функція термінів – позначення. З позицій семантики терміни можуть вступати в гіперо-гіпонімічні, синонімічні, антонімічні зв'язки.

У сучасному термінознавстві можна виокремити дві основні класифікації термінів: структурну, або словотворчих типів [4], та лексико-семантичну [14]. Структурна класифікація передбачає виявлення структурних моделей, які визначають спосіб утворення терміна та на

основі цього його належність до певного типу слів або словосполучень. У структурі слова виокремлюють афіксальні та кореневі терміноелементи.

За способом словотворення терміни поділяють на такі групи:

1. Терміни – кореневі слова, куди входять: а) корінна непохідна лексика; б) запозичена непохідна лексика.

2. Похідна лексика – терміни, утворені афіксальним способом.

3. Терміни – складні слова.

4. Терміни-словосполучення.

5. Терміни-аббревіатури.

6. Літерні умовні позначення.

7. Символи (знаки), наприклад, математичні, хімічні, астрономічні чи інші символи.

8. Номенклатура [4, 13–14].

Адаптувавши цю класифікацію словотвірних типів термінів до англомовної термінології юридичної психології виокремлюємо такі групи:

1. Терміни – кореневі слова:

а) корінна непохідна лексика (*law*);

б) запозичена непохідна лексика (*proof*).

2. Похідна лексика – терміни, утворені афіксальним способом (*hypersomnia, reinforcement*).

3. Терміни – складні слова (*lawbreaker*).

4. Терміни-словосполучення (*abnormal behavior, memory enhancing techniques for investigative interviewing*).

5. Терміни-аббревіатури (*SAD – seasonal affective disorder*) [4, 13–14].

У зазначеній класифікації розрізняємо корінну та похідну лексику. Одним із продуктивних джерел поповнення лексичного складу для номінації нових реалій, понять є запозичення з інших мов. Терміносистема юридичної психології також зазнала значного впливу французької мови. Терміни, запозичені з французької через посередництво латинської мови, позначають певні правові аспекти зазначеної сфери: *felony, misdemeanor, jury* та ін.

Розрізняють три групи термінів, які функціонують у межах одного тексту: 1) інтрагалузеві; 2) екстрагалузеві; 3) загальнонаукові, загальнотехнічні та міжгалузеві терміни [14]. Загальнонаукові терміни використовують в різноманітних галузях знань і належать науковому стилю мови загалом, а вузькоспеціальні закріплені за конкретними науковими дисциплінами, галузями виробництва й техніки.

Загальнонаукові терміни в усіх стилях мови, окрім наукового, вживають у нетермінологічному значенні, а в науковому – як «терміни з різним ступенем термінологізації, оскільки їм властива узагальнена семантика». Отже, загальнонаукові слова – це поліспеціальні слова, які номінують поняття в кількох терміносистемах [5, 182]. Загальнонауковий термін «специфікується по-своєму, стаючи омонімом терміна з однаковим звучанням, який є елементом іншої терміносистеми» [15, 108].

У термінологічній лексиці сфери юридичної психології можна виділити три складники:

1. Вузькоспеціальні терміни: *voir dire, psychological autopsy, mens rea, dactyloscopy* та ін.

2. Загальнонаукові терміни, які використовують у різних галузях знання: *analysis, aspect, experiment* та ін.

3. Терміни суміжних галузей:

а) Criminal Justice System: *police, courts, prisons, antisocial life-style*;

б) Medicine (pathology): *post-traumatic stress disorder, hypoglycemia* та ін.

в) Cognitive Psychology: *language, thinking and reasoning, cognitive development*;

г) Psychobiology: *learning, motivation, motor control* та ін.

За смисловою ознакою терміни можуть об'єднуватись у тематичні групи, які відповідно вміщують лексико-семантичні групи.

Здійснений аналіз послугував підставою для класифікації вузькоспеціальних термінів юридичної психології:

1. POLICE PSYCHOLOGY:

police psychology, psychological principles, clinical skills, law enforcement, public safety, primarily public agents, marshals, constables, interrogation of individuals, suspect, terrorist activities, sleep deprivation, simulated drowning, sexual humiliation, phobias, psychological assessment and evaluations, stress management, forensic psychologists, investigative-type activities, criminal profiling, psychological autopsies, handwriting analysis.

2. CRIMINAL AND DELINQUENT BEHAVIOR:

psychology of crime and delinquency (criminal psychology), the behavioral and mental processes of the adult, juvenile offender, criminal behavior, offender's cognitive versions of the world, prevention, intervention, treatment strategies, juvenile delinquency, criminal psychologists, perpetrators of these offenses, violent crimes, murder, sexual assault, aggravated assault, hate crimes, domestic violence, aggression, reinforcement, deindividuation, prevention of violent offenses, causes and prevention of drug abuse, theft, fraud, nonviolent crimes, criminal psychopathy, a psychopath, antisocial behaviors, dominant, manipulative individuals, antisocial life-style, psychological constructs, juvenile psychopaths, juveniles with psychopathic features or with psychopathic tendencies, clinical/forensic practice, juvenile/criminal justice policy, assessment instrument courts, a clinical diagnosis, a diagnosis of psychopathy, juvenile offenders, adult criminal justice system, developmental psychologists, crime and delinquency, positive psychology, human strengths; commission of crime, direct (primary) harm, indirect (secondary) harm, covictims of the crime, perpetrator, violent victimization of children, psychological assessments, crime victims, posttraumatic stress disorder (PTSD), treatment of crime victims.

3. PSYCHOLOGY AND THE COURTS:

judicial system, eyewitness testimony, juries, legal psychologists, legal psychology, forensic psychology, judges, lawyer, criminal and civil courts, stand trial, criminal responsibility, insanity defense, criminal sentencing, pretrial evaluations of criminal defendants, judicial proceedings, criminal defendants.

4. CORRECTIONAL PSYCHOLOGY: *correctional psychology, clinical services, chronic offenders, psychological assessments, program/treatment evaluation, crisis intervention strategies, and substance abuse treatment approaches, individual and group therapy, substance abuse treatment, sex offender treatment and violence prevention or anger management, psychological assessments, release prisoners, consultative services, mental health consultation, rehabilitation programs.*

Семантична модель «відображає лексико-семантичні категорії компонентів слова або словосполучення і тип семантичного зв'язку між ними» [13, 46-47]. Семантичну модель також розуміють як категорії предметів і зв'язки між ними, що відображено у внутрішній формі [7, 49]. У сфері юридичної психології виокремлено логічні групи, терміни яких подібні за формою і утворюють семантичну модель юридичної психології:

LEGAL PSYCHOLOGY – POLICE PSYCHOLOGY – CRIMINAL AND DELINQUENT BEHAVIOR – VICTIMOLOGY AND VICTIM SERVICES – PSYCHOLOGY AND THE COURTS – CORRECTIONAL PSYCHOLOGY.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Класифікацію англійських термінів юридичної психології здійснено за структурно-словотвірними і лексично-семантичними ознаками. За структурно-словотвірними параметрами виокремлено: терміни – кореневі слова; похідну лексику; терміни – складні слова; терміни-словосполучення; терміни-аббревіатури. За лексико-семантичними ознаками у складі термінологічної лексики розрізняємо вузькоспеціальні та загальнонаукові терміни, які використовують у різних галузях знань, і терміни суміжних галузей, зокрема *Criminal Justice System* та *Medicine*.

Джерела та література

1. Артикуца Н. В. Мова права і юридична термінологія : навч. посіб. / Н. В. Артикуца. – К. : Стилос, 2004. – 277 с.
2. Веклинець Л. М. Структура і походження сучасної української психологічної термінології : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 «Українська мова» / Леся Михайлівна Веклинець ; НАН України, Ін-т укр. мови. – К. : [б. и.], 1997. – 226 с.
3. Головин Б. Н. О некоторых проблемах изучения терминов / Б. Н. Головин // Вестник МГУ. Сер. 10: Филология. – 1972. – № 5. – С. 49–59.
4. Д'яков А. С. Основи термінотворення: Семантичні та соціолінгвістичні аспекти / А. С. Д'яков, Т. Р. Кияк, З. Б. Куделько. – К. : Вид. дім «KM Academia», 2000. – 216 с.
5. Дудок Р. І. Проблема значення та смислу терміна в гуманітарних науках : монографія / Р. І. Дудок. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2009. – 358 с.
6. Журавлєва Т. А. Особенности терминологической номинации / Т. А. Журавлєва. – Донецк : Донбасс, 1998. – 253 с.
7. Кияк Т. Р. Лингвистические аспекты терминоведения : учеб. пособие / Т. Р. Кияк. – К. : УМК ВО, 1989. – 104 с.
8. Клестер А. М. Пути формирования и функционирование терминологии инженерной психологии в немецком языке : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 «Германские языки» / Анна Михайловна Клестер ; Омский гос. техн. ун-т. – Омск : [б. и.], 2006. – 23 с.
9. Куделько З. Б. Англійська терміносистема ринкових взаємин: синтагматичні та парадигматичні особливості : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 «Германські мови» / Зоя Борисівна Куделько ; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Чернівці : [б. в.], 2003. – 24 с.
10. Лейчик В. М. Люди и слова / В. М. Лейчик. – М. : Наука, 1982. – 177 с.
11. Лейчик В. М. Обоснование структуры термина как языкового знака понятия / В. М. Лейчик // Терминоведение / под ред. В. А. Татарина, В. Г. Кульпиной. – М. : Моск. лицей, 1994. – Вып. 2. – С. 5–16.
12. Скороходько Э. Ф. Вопросы перевода английской технической литературы: (перевод терминов) / Э. Ф. Скороходько. – К. : Изд-во Киев. ун-та им. Т. Г. Шевченко, 1960. – 86 с.
13. Скороходько Э. Ф. Вопросы теории английского словообразования и ее применение к машинному переводу / Э. Ф. Скороходько. – Киев : Изд-во КГУ, 1964. – 116 с.
14. Скороходько Э. Ф. Семантические сети и автоматическая обработка текста / Э. Ф. Скороходько. – К. : Наук. думка, 1983. – 218 с.
15. Суперанская А. В. Общая терминология: вопросы теории / А. В. Суперанская, М. В. Подольская, Н. В. Васильева. – М. : Наука, 2012. – 248 с.
16. Цісар Н. З. Вторинна номінація в системі української медичної термінології : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 «Українська мова» / Наталія Зіновіївна Цісар ; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Львів, 2009. – 267 с.
17. Cabre M. T. Terminology: Theory, Methods and Applications / M. T. Cabre. – Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins B. V., 1999. – 248 p.

References

1. Artykutsa, N. V. 2004. *Mova Prava i Yurydychna Terminolohiia*. Kyiv: Stylos.
2. Veklynets, Lesia. 1997. "Struktura i Pokhodzhennia Suchasnoi Ukrainskoi Psykholohichnoi Terminolohii". PhD diss., NAN Ukrainy, Instytut Ukrainskoi Movy.
3. Holovin, B. N. 1972. "O Nekotorykh Problemakh Izucheniia Terminov". *Vestnik MGU*, 5: 49–59.
4. Diakov, A. S., and Kyiak, T. R., and Kudelko, Z. B. 2000. *Osnovy Terminotvorennia: Semantychni ta Sotsiolinhvistychni Aspekty*. Kyiv: Vydavnychi Dim "KM Academia".
5. Dudo, R. I. 2009. *Problema Znachennia ta Smyslu Termina v Humanitarnykh Naukakh*. – Lviv: Vydavnychi tsentr LNU imeni Ivana Franka.
6. Zhuravleva, T. A. 1998. *Osobnosti Terminologicheskoi Nominatsyi*. Donetsk: Donbass.
7. Kyiak, T. R. 1989. *Lingvisticheskie Aspekty Terminovedeniia*. Kyiv: UMK VO.
8. Klester, Anna. 2006. "Puti Formirovaniia i Funktsionirovanie Inzhenernoi Psikhologii v Nemetskom Yazyke". PhD diss., Omskii Gosudarstvennyi Tekhnicheskii Universitet.
9. Kudelko, Zoia. 2003. "Anhliiska Terminosystema Rynkovykh Vzaiemyn: Syntahmatychni ta Paradyhmatychni Osoblyvosti". PhD diss., Lvivskiy Natsionalnyi Universytet Imeni Ivana Franka.
10. Leichik, V. M. 1982. *Liudy i Slova*. Moskva: Nauka.
11. Leichik, V. M. 1994. "Obosnovaniie Struktury Termina kak Yazykovogo Znaka Poniatiia". In *Terminoviedeniie*, edited by V. A. Tatarinova, and B. G. Kulpinoi, 2: 5–16. Moskva: Moskovskii Litsei.
12. Skorokhodko, Ye. F. 1960. *Voprosy Perevoda Angliiskoi Tekhnicheskoi Literatury: (Perevod Terminov)*. Kyiv: Kievskii Universitet Imeni T. G. Shevchenko.
13. Skorokhodko, Ye. F. 1964. *Voprosy Teorii Angliiskogo Slovoobrazovaniia i Yeie Primieneniie k Mashynnomu Perevodu*. Kiev: Kievskii Gosudarstvennyi Universitet.

14. Skorokhodko, Ye. F. 1983. *Semanticheskiie Seti i Avtomaticheskaiia Obrabotka Teksta*. Kyiv: Naukova dumka.
15. Superanskaia, A. V., and M. V. Podolskaia, and N. V. Vasileva. 2012. *Obshchaia Terminologii: Voprosy teorii*. Moskva: Nauka.
16. Tsisar, Nataliia. 2009. "Vtorynna Nominatsiia v Systemi Ukrainskoi Medychnoi Terminologii". PhD diss., Lvivskiy Natsionalnyi Universytet Imeni Ivana Franka.
17. Cabre, M. T. 1999. *Terminology: Theory, Methods and Applications*. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins B. V.

Дмитрасевич Ростислав. К вопросу о классификации англоязычных терминов юридической психологии. Проанализирована англоязычная терминология юридической психологии. Обращено внимание на ее становление и развитие. Актуальность исследуемой тематики обусловлена применением англоязычной терминологии юридической психологии во многих специальных сферах, в частности в психологии, юриспруденции, судебной экспертизе, в сфере следственных действий и т. д. Важным признаком англоязычной терминологии юридической психологии является заимствование терминов из многих наук, некоторые из них юридическая психология использует как вспомогательные, другие же служат базой для решения ключевых проблем. Подано разделение англоязычной терминологии юридической психологии на группы по словообразовательным принципам и лексико-семантическим признакам. Представлена классификация узкоспециальных терминов юридической психологии. Установлено семантическую модель юридической психологии, которая отражает лексико-семантические категории компонентов слова или словосочетания и тип семантической связи между ними. Определена структура терминов англоязычной терминологии юридической психологии, выделены их составляющие.

Ключевые слова: англоязычная терминология, юридическая психология, термин, словообразование, классификация, структура, модель.

Dmytrasevych Rostyslav. To the Problem of the English Legal Psychology Terms Classification. The article analyzes the English legal terminology of psychology. Attention is paid to its formation and development. Due to the use of English terminology of legal psychology in many specific areas, including psychology, law, forensics, investigation actions and so on the research is rather actual. An important feature of the English legal terminology of psychology is borrowing terms from many different sciences; some of them are used as auxiliaries, while others serve as a basis for solving key problems. The division of the English legal terminology of psychology in accordance with word building groups and lexical-semantic features is given. Classification of highly specialized legal terms of psychology is presented. Semantic model of legal psychology that shows lexical-semantic categories of components of words or phrases and type of semantic connections between them is established. The structure of the legal terms of English terminology of psychology is identified. The components of terms are distinguished.

Key words: English terminology, legal psychology, the term, word formation, classification, structure, model.

УДК 376.42

*Гульнар Жолтаева,
Мадина Кылышпаева,
Надежда Ханина*

КОГНИТИВНЫЙ ПОДХОД К ФОРМИРОВАНИЮ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ ПРИ ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ В НЕЯЗЫКОВОМ ВУЗЕ

Обсуждается актуальность задачи формирования межкультурной коммуникативной компетентности – способности, позволяющей языковой личности выйти за пределы собственной культуры и приобрести качества медиатора культур, не утрачивая собственной культурной идентичности. При этом одной из центральных задач современного этапа изученности проблемы является создание концепции когнитивного подхода при формировании межкультурной коммуникативной компетентности и, в конечном итоге, компетентности. Одной из основ методологии формирования межкультурной коммуникативной компетентности является когнитивно-